

KONSTANTY GRZYBOWSKI

(1901-1970)

Konstanty Grzybowski urodził si ę w Zatorze jako syn Stefana i Zofii z domu Korczy skiej. Ojciec Konstantego Stefan był lekarzem. Po uko ńczeniu Gimnazjum Sobieskiego w Krakowie podj ął studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiello skim. Uko czył je w roku 1924. W 1927 roku uzyskał stopie ń doktora na podstawie rozprawy pt. *Rozwój historyczny unitaryzmu i federalizmu w Niemczech*.

W latach 1928-1929 wykładał teori ę pa stwa i prawo konstytucyjne w Instytucie Administracji Gospodarczej w Krakowie, a w latach 1928-1939 geopolityk ę w Szkole Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa UJ. Wykłady te oparł K. Grzybowski przede wszystkim na osi gni ciach nauki francuskiej (Vidal la Blanche, Brunkes, Aucel, Siegfried), a nie na niemieckiej doktrynie geopolitycznej.

Z przyczyn politycznych (konflikt z sanacj ą na tle autonomii uczelni) nie została zatwierdzona habilitacja K. Grzybowskiego.

K. Grzybowski w 1945 roku został zast pc ę profesora UJ, a w roku nast pnym profesorem nadzwyczajnym. Kierował Katedr ą Prawa Pa stwowego, a nast pnie Zespołem Katedr Teorii Pa stwa i Prawa Pa stwowego. W okresie 1948-1951 pełnił funkcj ę dziekana Wydziału Prawa. Sprawom organizacji i nauki po wi cił dalsze lata pracy, wchodz ąc w skład specjalistycznych komisji resortowych przy Ministerstwie Szkolnictwa Wy szego. Pracował w nich a do ko ńca ycia.

Profesorem zwyczajnym został mianowany w 1959 roku, a od 1962 kierował utworzon ą Katedr ą Historii Doktryn Politycznych i Prawnych. Od roku 1962 pracował równocze śnie w Instytucie Historii PAN, a w 1969 został wybrany członkiem korespondentem PAN.

Był członkiem krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych, takich jak: *Société Jean Bodin* oraz *Institut International de Philosophie Politique*.

Twórczo naukow K. Grzybowski rozpocz ął artykułem w zbiorze prac redagowanych przez profesora W.L. Jaworskiego (K. Grzybowski, *Kilka uwag o Teorii prawa prof. Władysława Leopolda Jaworskiego*, w: *Prace z dziedziny teorii prawa*, Kraków 1925). Do 1939 roku opublikował wiele prac, które dotyczyły głównie zagadnie ustrojowych Europy współczesnej. Do najwa niejszych z nich nale ą: *Tre ść i forma Regulaminu Parlamentarnego na tle Konstytucji marcowej (Przegl ąd Prawa i Administracji*, Lwów 1928), gdzie wyst puje z tezy, że regulamin parlamentu powinien mie ć form ustawy (s. 454); *Dyktatura prezydenta Rzeszy. Studium nad art. 46 Ust. II Konstytucji Weimarskiej i rozwojem pa stwa autorytarnego w Niemczech*, w której poddał analizie metod likwidacji demokracji w Niemczech za pomoc ę specyficznej interpretacji art. 48 Konstytucji Weimarskiej („Czasopismo Prawnictwa i Ekonomiczne”, Kraków 1933, t. XXVIII i osobno, Kraków 1934); *Zasady Konstytucji kwietniowej*, zawieraj ące tezy, że Konstytucja Kwietniowa wyklucza „pa stwo totalne”, gdy uznaje zasad ę odr ębno ci ycia społecznego i aparatu pa stwowego (*Zasady Konstytucji kwietniowej. Komentarz prawnictwa do cz. I. Ustawy konstytucyjnej*, Kraków 1937), oraz *Od dyktatury ku kompromisowi konstytucyjnemu*, w której szczególnie cenne jest socjologiczne okre lenie dyktatury (*Od dyktatury ku kompromisowi konstytucyjnemu*, „Przegl ąd Współczesny”, R. 9, 1930).

Z innych prac tego okresu wymieni ąć nale ży: *Ustrój Zwi ązku Socjalistycznych Sowietkich Republik. Doktryna i konstytucja* (Kraków 1929), w której wyst pił z tezy, że pa - stwo sowieckie nie jest pa stwem prawnym (s. 23); oraz rozpraw: *Niemcy. Ustrój polityczny Trzeciej Rzeszy* (Encyklopedia Nauk Politycznych. Warszawa 1939. Zagad-

nienia społeczne, polityczne i gospodarcze, t. IV, z. 1), w której poddał analizie założenia doktrynalno-ustrojowe narodowosocjalistycznej dyktatury.

W latach 1946-1949 wydał trzy prace, w których zajął się demokracją angielską, amerykańską i francuską, prezentując syntetyczną charakterystykę kształtowania się systemów politycznych tych państw (*Rozwój ustrojów demokratycznych, c. I, Demokracja angielska*. Kraków 1946, Biblioteka Uniwersytetów Robotniczych, t. III; *Rozwój ustrojów demokratycznych II. Demokracja Stanów Zjednoczonych*, Kraków 1947, Biblioteka Uniwersytetów Robotniczych, t. VIII; *Rozwój ustrojów demokratycznych III. Demokracja francuska*. Kraków 1947, Biblioteka Uniwersytetów Robotniczych, t. IX). W 1948 roku w Krakowie ukazała się praca: *Ustrój Polski współczesnej 1944-1948* (Biblioteka Oświaty Powszechnej, t. 3), a w roku następnym *Nauka o państwie* (c. I, Kraków 1949, Biblioteka Wydziału Szkoły Nauk Społecznych w Krakowie, pod red. S.M. Grzybowskiego), stanowiąca syntetyczną analizę form ustrojowych państwa w jego historycznym rozwoju od formacji niewolniczej do współczesności. W związku z analizą ustroju państwa współczesnego pozostały jego dwa artykuły: *Rur uazja a obszarnicy w państwie obszarniczo-bur uazyjnym* (*Z zagadnień ustroju społeczno-gospodarczego*, „Kwartalnik Historyczny”, 1956, nr 4—5) oraz *Z zagadnień współczesnego parlamentaryzmu bur uazyjnego* („Państwo i Prawo”, 1955, nr 4—5). Ostatnią pracę K. Grzybowskiego, poświęconą zagadnieniom prawnoustrojowym był *Stalinizm w socjalistycznym prawie konstytucyjnym*, („Państwo i Prawo”, 1957, nr 6), w której wystąpił z tezą, że stalinizm był przede wszystkim problemem moralności społecznej (s. 1068).

Ostatnie czternaście lat swej bogatej i wielostronnej działalności naukowej przeznaczył K. Grzybowski na studia nad historią, historią prawa i historią doktryn politycznych. Wachlarz zagadnień poruszanych przez niego w pracach historycznych był olbrzymi. Od problemów antyku przechodził do czasów nowożytnych, pasjonował się renesansem, lecz pisał także prace z historii współczesnej. Wybierał tematy kontrowersyjne, polemizował, dążył do syntezy. Nie ograniczał się do jednej dyscypliny naukowej, przeciwnie, głosił i realizował konieczność badań interdyscyplinarnych. Wielka erudycja i nieprzeciętna zdolność pozwalały mu poruszać się z równą swobodą w poszczególnych dziedzinach nauki o prawie, jak i w różnych epokach historycznych. W swych pracach poruszał zagadnienia z filozofii historii, historii kultury i socjologii, pragnąc jak najszerszej i jak najgłębiej przedstawić nurtujący go problem.

Studia nad historią zapoczątkował K. Grzybowski pracą na temat poglądów na państwo i prawo w starożytności Grecji, w której polemizował ze stanowiskiem W. Kornatowskiego (*O klasowe podłoże poglądów na państwo i prawo w starożytności Grecji*. Na marginesie książki W. Kornatowskiego: *Rozwój państwa o państwie w starożytności Grecji*, „Państwo i Prawo”, 1951, nr 3). Dyskutował z L. Ehrlichem (*Paweł Włodkowica współczesna mu kanonistyka*. Na marginesie pracy Ludwika Ehrlicha: *Paweł Włodkowic i Stanisław ze Skalbmierza*, „Państwo i Prawo” 1955, z. 11) w artykule o Pawle Włodkowicu, zaś w artykule „*Corona Regni*” a „*Corona Regni Poloniae*” (w związku z pracą Jana Dąbrowskiego *Korona Królestwa Polskiego w XVI w.*, Warszawa-Kraków 1956, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. IX, 1957, z. 2) polemizował z J. Dąbrowskim.

Do cyklu prac K. Grzybowskiego poświęconych starożytności należały: Przedmowa do *Polityki* Arystotelesa (Arystoteles *Polityka* przeł. i oprac. L. Piotrowicz, przed-

mowa K. Grzybowski, wyd. I, Wrocław 1953, wyd. II, Warszawa 1964) „*Co to jest prawo*” - *Komentarz do dialogu Peryklesa i Alkibiadesa u Ksenofonta* („Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. XIII, 1961, z. 2), oraz *Moderator imperii*, w której to pracy przedstawił ewolucję koncepcji władzy moderatora od antycznego Rzymu do XX wieku („Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. XV, 1963, z. 2).

Reprezentował K. Grzybowski typ naukowca, którego zainteresowania wycho- dziły poza granice jednej epoki; przekraczał je programowo i konsekwentnie. Publi- kował liczne prace z okresu renesansu, odrodzenia, o wieczeniach i czasach nowo- ytnych. Z okazji 500 rocznicy urodzin N. Machiavellego zorganizował K. Grzybowski w 1969 roku międzynarodową sesję naukową w UJ, po której to wybitnemu przedstawicielowi epoki włoskiego renesansu. Poprzedził *Wstępem* i opracował nowe wydanie *Księgi Machiavellego* (N. Machiavelli, *Księga*, przełożył W. Rzymowski, opr. K. Grzybowski, Wyd. I, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, Biblioteka Narodowa, Nr 159, Seria II).

Szczególne miejsce w bogatej twórczości naukowej K. Grzybowskiego zajmowała historia Polski. Jej popularyzacji za granicami naszego kraju służyły głównie następujące prace: *La loi et coutume en Pologne (Depuis le X-ème siècle jusqu'à 1795)* (w: *Rapports polonais présentés au sixième Congrès International de droit comparé*, Varsovie 1962); *Droit public, droit, privé (La Pologne du XI au XVIIIe siècle)* (w: *Rapports polonais présentés au sixième Congrès International de droit comparé*, Varsovie 1966) oraz *Les éléments monarchiques en Pologne (XVI-XVIIIe siècles)* (w: *Extrait des Recueils de la Société Jean Bodin*, t. XXII, La monarchie, Bruxelles 1969).

Interesował się szczególnie wiekami XVI i XIX. Poddał analizie parlamentaryzm XVI wieku: *Teoria reprezentacji w Polsce epoki Odrodzenia* (Warszawa 1959) jest podstawowym materiałem teoretycznym do badań nad ustrojem Polski wieku XVI. Historia Polski XIX w. doczekała się dwóch opracowań. W monografii: *Galicja 1848-1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii* (Warszawa-Kraków-Wrocław 1959) dokonał znakomitej syntezy prawnohistorycznej epoki, zapożyczając w historiografii polskiej. Wielkie dzieło poświęcone historii państwa i prawa polskiego w latach 1848-1914 (K. Grzybowski, *Historia państwa i prawa Polski*, t. IV: *Od uwłaszczenia do odrodzenia państwa*, uzupełnili i przygotowali do druku: J. Bardach, S. Grodziski, M. Senkowska-Gluck, Warszawa 1982).

Na szczególne podkreślenie zasługuje pierwsze wydanie fundamentalnego dzieła *Historia doktryn politycznych i prawnych. Od państwa niewolniczego do rewolucji burżuazyjnych*, w których syntetycznie przedstawił panoramę doktryn w ciągu wieków (Warszawa 1967).

Przedmiotem szczególnej analizy uczynił doktryny społeczne i polityczne Kościoła. Poprzedziła je broszura *Polityka Watykanu 1917-1929* (w: *Szkice z dziejów papieżstwa*, Warszawa 1958, a także osobno, Warszawa 1958). Jedną z ostatnich jego prac była *Katolicka doktryna prawa natury* („Etyka” 6/1970). Największym przedsięwzięciem naukowym w tej dziedzinie stała się praca napisana wraz z Barbarą Sobolewską, traktująca o dziejach myśli społecznej i politycznej Kościoła, wyrażonej w encyklikach papieskich od czasów Wielkiej Rewolucji Francuskiej (K. Grzybowski, B. Sobolewska, *Doktryna polityczna i społeczna papieżstwa 1899-1968*, Warszawa 1971).

Założenia metodologiczne historii doktryn politycznych i prawnych zostały wypracowane i sformułowane przez Konstantego Grzybowskiego w jego pracach na-

ukowych, w ciągu wielu lat (*Z zagadnie metodologii historii doktryn politycznych*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” t. VIII, 1956, z. 1; *Z bada nad histori my li społeczno-politycznej*, *WArtAlr Ac'ii, storycyny* 1957, nr 1). Przez doktryny polityczno-prawne rozumiał K. Grzybowski:

... pogl dy na struktur polityczn społecze stwa (przede wszystkim i w pierwszym rz dzie, cho niewył cznie, na pa stwo jako najwa niejsze i decyduj ce - cho niejedyne - zjawisko struktury politycznej) oraz na obowi zuj ce w tym społecze stwie prawo” [*Historia doktryn politycznych i prawnych*, Cz. I, wyd. II, Kraków 1960, Uniwersytet Jagiello - ski w Krakowie, skrypt.].

Doktryny polityczne i prawne traktował jako zjawiska ze sfery „wiadomo ci społecznej”. Przedmiotem historii doktryn była sfera wiadomo ci społecznej o zjawiskach „politycznych i prawnych”. Rozumienie przez niego doktryn ci le zostało powi zane z ich merytoryczn , prawno-pa stwów istot oraz psycho-społecznym charakterem percepcji zjawisk prawno-politycznych.

Jako historyka doktryn politycznych i prawnych charakteryzowały Konstantego Grzybowskiego wyra nie okre lone cechy:

- Uprawiał histori doktryn jako prawnik, traktuj c t dyscyplin nauki jako fundament uniwersyteckiej edukacji prawniczej.
- Analizował „doktryny” w cisłym zwi zku z histori pa stwa i prawa, filozofii prawa, konstytucjonalizmem oraz socjologi władzy.
- Zrealizował maksymalistyczny program badawczy, obejmuj c nim główne problemy doktrynalne wszystkich - bez mała - epok.
- Badaj c doktryny, wnikał w ich istot , szukał prawidłowo ci i cech rozwoju, d c do syntezy.
- Preferował historyczny funkcjonalizm, który dobitnie charakteryzował metodologi jego doktryn.

Niew tpliwie był Konstanty Grzybowski twórca polskiej szkoły historii doktryn politycznych i prawnych. Ukształtował jej podstawy metodologiczne, napisał podstawowe dzieła. Zainspirował intelektualnie szerokie grono historyków doktryn, dla których był wzorem. Bez Konstantego Grzybowskiego nie byłby mo liwy dalszy, tak wielostronny i erudycyjny, rozwój historii doktryn politycznych i prawnych w Polsce.

Konstanty Grzybowski posiadał wszelkie zalety mistrza i profesora. Jego autorytet wynikał z nieprzeci tnej erudycji, nie za z zinstytucjonalizowanej hierarchii uniwersyteckiej. Miał rzadko spotykan intuicj intelektualn . To si czuło, to było dane w bezpo rednim kontakcie z nim. Fascynował jego analityczno-syntetyczny sposób my lenia, antyschematyczny, inspiruj cy do krytycznych naukowo przemy le , w pełnym tego słowa znaczeniu, twórczych. Wywierał na otoczenie wpływ ogromny. Wobec problemów ycia zachowywał dystans, szanował siebie i szanował innych. Wzbudzał szacunek i uznanie. Był sceptyczny w metodzie, konstruktywny w pracy. Ł czyli umiarkowany racjonalizm z temperamentem pełnego pasji badawczej, refleksyjnego romantyka. Był mistrzem kompromisu, lecz nie za ka d cen i nie w ka dej sytuacji. Własne zdanie konfrontował z opini polemisty w poszukiwaniu syntezy, przeciwstawiaj c si dogmatycznej racji. Mówiono o nim, e jest intelektualnie kontrowersyjny i nie bez racji. Wszak ka dy umysł oryginalny, ka dy umysł d cy do syntezy, nie

wbrew kierunkom intelektualnym lecz na ich podstawie, jest nie tylko kontrowersyjny, lecz przede wszystkim oryginalny.

Nie znosił biurokracji, lecz cenił ład i porządek ze względu na dwoje praktycznych. Swoim przykładem zachęcał do punktualności i rzetelności, sumiennego wykonywania obowiązków. Nie był apodyktyczny, a przecie na ładowanie profesora miało charakter zupełnie naturalny. Z reguły u niego nie było fałszu, zawsze gotów do dyskusji i stawiania inspirujących pytań, nie onie miełał, nie przez sposób zachowania, gdy był człowiekiem skromnym, lecz przez przytłaczający ogrom wiedzy wspartej nieprzeciętną inteligencją i błyskotliwą erudycją.

K. Grzybowski prowadził działalność polityczną w Stronnictwie Prawicy Narodowej, które kontynuowało tradycje krakowskich Stronnictw. Mając zaledwie 25 lat pełnił funkcję sekretarza tego stronnictwa. Profil ideologiczny K. Grzybowskiego mieścił się w liberalno-konserwatywnym modelu ukształtowanym przez Władysława Leopolda Jaworskiego, Michała Bobrzyńskiego i Stanisława Estreichera, zdystansowanych jednoznacznie od nacjonalizmu i reakcji.

Po przewrocie majowym K. Grzybowski s dzielił, a sanacja potrafiła ustanowić system prawno-konstytucyjny, który byłby kompromisem pomiędzy dyktaturą a parlamentaryzmem. Tak się jednak nie stało, za K. Grzybowski popadł w konflikt z ministrem Januszem J. Drzejewiczem, dążącym do likwidacji samorządu akademickiego, czemu sprzeciwił się liberalny „Czas”, w którym funkcję redaktora naczelnego pełnił K. Grzybowski (1933-1934). Odszedł z „Czasu” w związku z odmową opublikowania listu pasterskiego episkopatu przeciwko masonerii. Wcześniej w latach 1930-1934 był redaktorem naczelnym „Przeglądu Współczesnego”. Po 1945 roku K. Grzybowski był zdania, że polski model demokracji ludowej może być kompromisem pomiędzy demokracją liberalnego typu zasadniczego a demokracją socjalistyczną przy zachowaniu własności prywatnej i równouprawnieniu jej z własnością społeczną.

W końcu 1945 roku podjął K. Grzybowski współpracę z krakowskim tygodnikiem „Odrodzenie”, który dążył do „nawiązania dialogu między liberalnymi i demokratycznymi środowiskami intelektualnymi a nową władzą” (J. Bardach, *Pasje*, s. 125). Na łamach „Odrodzenia” K. Grzybowski eksponował „rozbudowę systemu kontroli w państwie”. Wkrótce podjął K. Grzybowski współpracę z redakcją „Ku nicy”, eksponując na jej łamach rolę posłowanego przez trybunał konstytucyjny, wyposa onego w kompetencje kontroli prawa.

W 1946 roku wstąpił K. Grzybowski do PPS, uczestnicząc w przygotowywaniu projektu „małej konstytucji”, a następnie w pracach nad projektem nowej konstytucji. Był autorem „Statutu partii politycznych”, opracowanego dla Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów. K. Grzybowski postulował powołanie Rady Politycznej koncesyjnej powstawanie i działalność partii politycznych w Polsce, co w ówczesnej sytuacji politycznej było koncepcją antytotalitarną, a „... założenie istnienia nawet mocno ograniczonego systemu pluralistycznego otwierało pewne możliwości innego niż radziecki, kierunku ewolucji ustrojowej” (J. Bardach, *Pasje...*, s. 136).

Działalność publicystyczną kontynuował K. Grzybowski na łamach „Polityki” oraz „Kwartala Literackiego”, z którym zerwał współpracę w związku ze stosunkiem do wydarzeń marcowych 1968 roku, jako zdecydowany przeciwnik antysemityzmu i nacjonalizmu.

K. Grzybowski prowadził pełne aluzji politycznych gawdy telewizyjne w II połowie lat 60. Dzięki nim jego sposób myślenia i wartościowania, pełen refleksyjnej zadumy, stał się przedmiotem społecznej recepcji. Od niego dowiadywała się ówczesna telewizyjna Polska, a polityka jest trudną sztuką rzemiosła, wymagającą wiedzy, intuicji, a pomiędzy rzeczą a rzeczonymi zachodziło one, wieloaspektowe stosunki, a polityka (takie jest kontestacyjna) jest możliwa tylko w państwie i na jego zasadach konstytucyjnych - jeżeli ma być realistyczna - a państwo jest wspólnym wartościem dla całego narodu, za dyskusja polityczna powinna być otwarta i odpowiedzialna, a monopol na prawdę nie istnieje, a nie ma współczesności bez historii, za historyczna przeszłość jest koniecznym pomostem prowadzącym w sposób właściwy do teraźniejszości.

Łączył Grzybowski zainteresowania naukowo-badawcze z pasją polityczną historyka słusznego swą wiedzą Polsce jemu współczesnej. Polityki czynnej w zasadzie nie uprawiał, lecz zmiany polityczne w Polsce wywierał wpływ niemały, z dystansem, fachowo i sceptycznie, *propublico bono* - jak przystało na intelektualistę tej miary. Sądził, a wiedza historyczna o państwie i prawie jest zapleczem polityki, służy praktyce. Rzecz w tym, by była rzetelna, a nie koniunkturalna - głębia i refleksyjna, wolna od apriorycznych celów i założeń politycznych.

Wiesław Kozub-Ciembroniewicz

Bibliografia

- Bardach J., *Supersanso w: „Polityka”*, 1970, nr 30.
- Bardach J., *Pasje uczonego. Rzecz o Konstantym Grzybowski (1901-1970)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” (cyt. dalej CPH), 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Grodziski S., *Konstanty Grzybowski - historyk ustroju Polski*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Jaskólski M., *Konstanty Grzybowski 1901-1970. Widzenie historii*, „Krakowskie Studia Prawnicze”, 1989, R. XXII.
- Jaskólski M., *Konstanty Grzybowski - konserwatyzm a polityka i nauka*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Konstanty Grzybowski a rozwój historii doktryn politycznych i prawnych w Polsce po 1945 r.*, CPH, 1996, t. XLVII, z. 1-2, za rok 1995.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Faszyzm w interpretacji Konstantego Grzybowskiego*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Maciąg Z., *Konstanty Grzybowski - jego metody analizy, pojęcia, syntezy*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Majchrowski J., *Konstantego Grzybowskiego koncepcja rządów autorytarnych*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Olszewski H., *Konstanty Grzybowski (1901-1970). Próba charakterystyki naukowej*, CPH, 1971, t. XXIII, z. 1.
- Olszewski H., *Kórwrtzwzty Grzybowski i jego uczniowie*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.
- Opalek K., *Pod znakiem refleksji (O Konstantym Grzybowski)*, w: K. Grzybowski, *Pięćdziesiąt lat 1918-1968*, z przedmów K. Opalka, Kraków 1977.
- Sarnecki P., *My i konstytucyjna Konstancja Grzybowskiego*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.

- Sobolewska B. (opr.), *Bibliografia wa niejszych prac naukowych Profesora Konstanteo Grzybowskiego*, CPH, 1971, t. XXIII, z. 1.
- Sobolewska B., *Dyktatura, demokracja i historia we wspomnieniach i pracach Konstantego Grzybowskiego*, w: *Ksi ga Pami tkowa ku czci Konstantego Grzybowskiego*, Kraków 1971.
- Sobolewski M., *Konstanty Grzybowski jako konstytucjonalista i politolog*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace z Nauk Politycznych, z. 4, 1972.
- Szkutnik R., *Historyzm, społecze stwo, czas w refleksji Konstantego Grzybowskiego*, Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie, Seria Społeczno-Pedagogiczna i Historyczna, Nauki Społeczne, z. 7, 1991.
- Waldenberg M., *Konstanty Grzybowski a marksizm*, CPH, 1996, t. XLVIII, z. 1-2.

